

Sobre el plural de «vós»

Albert Jané

En un breu article aparegut en el número 36 de la nostra revista (p. 28), el Sr. Alexandre Ribó, en uns termes d'una amabilitat i una elegància exemplars, als quals som ben sensibles i que li agraïm, formula una objecció a una afirmació (afirmació, certament, molt matisada i cautelosa) continguda en el nostre darrer article dedicat als tractaments del català, aparegut en el número anterior (35) de LLENGUA NACIONAL.

Dèiem en el nostre article que «un dels inconvenients del tractament de *vós* és que no té un plural prou clar [...]». I el senyor Ribó ens objecta que, segons ell, sí que *vós* en té un, de plural ben clar, que nosaltres no esmentem: *vosaltres*. I diu que pot afirmar que el plural de *vós* és *vosaltres*, talment com el plural de *nós* és *nosaltres*, basant-se en la *Crònica de Jaume I*, la qual conté molts exemples d'aquest ús.

Efectivament: és veritat que el rei Jaume I tractava de *vós* els seus barons quan s'hi adreçava individualment, i de *vosaltres* quan ho feia col·lectivament, i això permetria d'afirmar, fins a cert punt, que el plural de *vós* és *vosaltres*. Però això és un fet, innegable, d'un moment determinat de la història de la llengua, que no resol pas, de ni ben tros, el problema que exposàvem.

En primer lloc potser caldria fer observar que, històricament, en realitat *vosaltres* no és pas el plural de *vós*. Com explica molt bé Joan Coromines en el seu DECLC, primitivament *vós* era la forma de pronom fort de la segona persona del plural, és a dir, la 5a persona gramatical, que s'usava amb el reforç de *altres* quan es volia expressar una idea de distanciament (com encara fan el francès i l'italià: *vous autres* i *voi altri*). Progressivament, aquesta idea inicial es va anar perdent i es va generalitzar l'ús de *vós altres*, o *vosaltres*, amb el sentit originari de *vós*. I aquesta forma simple es va habilitar

com a forma de tractament de cortesia per al singular.

Però, al marge d'aquests fets històrics, el cas és que en l'actualitat la capacitat de *vosaltres* com a forma plural de cortesia, si es vol, com a plural de *vós*, és molt feble. Ja fèiem observar que el Diccionari Fabra, que no s'estava d'indicar, explícitament, que el plural de *vostè* és *vostès*, no deia absolutament res del plural de *vós*, com si no existís. I l'actual DIEC, si bé ha deixat d'indicar (com si fos una cosa òbvia) que el plural de *vostè* és *vostès*, no deixa d'incloure un exemple de l'ús del mot en la forma plural. I, talment com feia el Fabra, dedica a *vós* i *vosaltres* articles separats, independents l'un de l'altre, sense cap relació explícita.

És veritat que això també s'esdevé amb *jo* i *nosaltres*, i *tu* i *vosaltres*, cosa que ens permetria d'admetre que *vosaltres* és el plural de *vós* en la mateixa mesura que, actualment, *nosaltres* és el plural de *jo* i *vosaltres* és també el plural de *tu*. Cal veure, però, les definicions. En les definicions de *vós* i de *vostè* es diu que són fórmules de tractament emprades quan hom s'adreça a algú que hom no tracta de *tu* o de *vostè* i a algú que hom no tracta de *tu* o de *vós*, respectivament. Però en la definició de *vosaltres* no hi ha res de tot això. La definició es limita a indicar, sense parlar de fórmules de tractament, que s'usa per a designar el conjunt de persones a qui hom s'adreça, o entre les quals hi ha aquella a qui hom s'adreça, amb exclusió de l'autor de l'enunciat. En podríem deduir, és clar, que *vosaltres* val per a tots els casos. Però això no priva que la fórmula a què cal recórrer, en la pràctica del tracte social, quan hom s'adreça a diverses persones que tracta de *vós*, continuï essent vacil·lant o, com dèiem en el nostre article, «poc clara».

Joan Coromines dedica a aquest tema set columnes ben bones de text

atapeïdíssim del seu DECLC, sense plànyer-hi citacions, exemples, comentaris, notes, observacions i àdhuc, com fa sovint, vivències personals. Però no hem sabut veure que dediqui ni una ratlla a quin ha de ser el plural del tractament de *vós*. El nostre filòleg ens diu que recorda l'ús de *vós* entre molts, com FMacià, Jaume Carner, PCoromines; que amb homes com Casacuberta, Batista Roca, Cuito, M. Baltà, Axandri (sens dubte AXandri, és a dir, Andreu Xandri, un il·lustre pirineista i decidit patriota)¹, Miquel Ferrer, J. Sales Vallès, etc. no s'havia tractat mai altrament que amb *vós*, però que parlant a gent com Fabra, Ruyra, Riba, Bosch, Balcells, Companys, Cambó, Nicolau d'Olwer, «i ells a mi, ens servíem sempre de *vostè*». Però ens quedem sense saber quin tractament feia servir quan s'adreçava a dos o més dels qui tractava habitualment de *vós*.

Malgrat l'amable aclariment del senyor Ribó, doncs, el dubte, en la pràctica del tracte social, persisteix. Sense cap mena de vacil·lació, sempre que hem tingut l'ocasió de parlar-hi, hem tractat de *vós* el president de la Generalitat. Però confessem que ens costaria recórrer a *vosaltres* si ens calia adreçar-nos a ell i, alhora, a un o dos dels seus consellers. Ens agradi o no ens agradi, tothom, avui, percep la forma *vosaltres* com el «plural» no de *vós* sinó de *tu*. Fins i tot la mateixa forma verbal de segona persona del plural ens pot semblar inadequada quan ens adreçem a dues o més personalitats que no ens costa gens de tractar de *vós*.

Aquests són els fets, que creiem inqüestionables. Quan ens hi trobem (en el tracte social real, no en els diàlegs d'una obra narrativa) ens en sortim com podem. Però si es tracta de fer una exposició de la qüestió, no podem pas fugir per la tangent ni dir una cosa per una altra. ♦

¹ Coromines, que, com és ben sabut, converteix, a vegades, el seu monumental diccionari etimològic en un llibre de memòries (cosa que no li sabríem pas retreure), dedica dues columnes ben bones del seu llibre (vol. IX, p. 438) a evocar la figura, certament digna de recordança, d'Andreu Xandri i Serrano, capità del Regiment Pirinenc de Catalunya, mort el juny de 1938 a la tràgica «bossa de Bielsa». Andreu Xandri era un dels més destacats escaladors del seu temps. Fent cordada amb Albert Casanellas va obrir una de les primeres vies, que duu llur nom, al pollegó inferior del Pedraforca.